

Programa d'Immunologia per a la llicenciatura de Biològiques

Curs 1994/95

Immunologia Bàsica

Introducció

1. Introducció històrica. Conceptes generals

Immunitat innata o natural i immunitat adquirida. Enumeració dels elements moleculars, cel·lulars i anatòmics del sistema immune. El sistema limfoide. Propietats dels elements bàsics de la resposta immune: l'antigen, els anticossos, el complement i les cèl·lules. Concep de clonalitat i de selecció clonal.

2. Immunitat natural

Concep. Els seus principals elements determinats: barreres físiques i químiques. Paper dels fagòcits. Complement, lisozim, lactoferrina, interferons. Patologia per defecte dels mecanismes d'immunitat natural: exemple de la malaltia granulomatosa crònica. Exploració de la funció fagocitària, test de fagocitosi, NBT, quimioluminescència.

Molècules del sistema immune

3. Immunoglobulines I

Gens de les immunoglobulines i polipèptids codificats per aquests gens. Dominis. Cadenes *L* i *H*. Generació de la diversitat d'anticossos: reordenament genètic. Variabilitat de junció. Mutacions somàtiques. Classes i subclasses d'Ig. Al·lotip i idiotip de les Ig. Concep i tamany del repertori B.

4. Immunoglobulines II

Funcions de la porció Fc de les diferents classes d'immunoglobulines. Receptors d'IgG, IgM i IgE. Bases cel·lulars i anatòmiques de la producció d'anticossos. La reacció antigen-anticòs des del punt de vista químic: conceptes d'afinitat, avidesa i especificitat. Reactivitat creuada. Importància de les característiques de l'antigen. Haptens. Superantígens.

5. Complement

Via clàssica d'activació del complement. Immunoadherència. Propietats biològiques de C3a i C5a. Formació del complex d'atac. La via alterna d'activació. Déficits congènits de complement i les seves conseqüències. Polimorfisme dels factors del complement i la seva relació amb el complex principal d'histocompatibilitat: complotipus.+++

6. Citocines+++

Concep, bioquímica i accions paracrines i autocrines+++. IFN- α , - β i γ , TNF- α i LT. IL-1, IL-2, IL-3, IL-4, IL-5, IL-6, IL-7, IL-8 i factors de creixement hematopoètic. Origen, principals accions locals i sistèmiques. Altres mitjancers: les prostaglandines i TGF- β .

7. Receptor de la cèl·lula T

TCR1 i TCR2. Gens de les cadenes α i β , reordenament gènic. Similituds i diferències amb la generació de diversitat de les Ig. El complex CD3. Gens de les cadenes γ i δ . Bases cel·lulars de la generació de diversitat del TCR. Repertori de les cèl·lules T.

8. El complex principal d'histocompatibilitat (MHC) I

Polimorfisme a escala serològica, cel·lular i genètica. Funcions de les proteïnes HLA de classe I i de classe II. Base molecular d'aquestes funcions. Al·loreactivitat+++. Distribució cel·lular de les molècules de classe I i de classe II.

9. El complex principal d'histocompatibilitat (MHC) II

Concepte de gens d'immunoresposta (Ir) i la seva relació amb els gens del MHC. Filogènia de les molècules de la superfamília d'immunoglobulines. Possibles avantatges del polimorfisme. L'HLA i el transplantament. Tipificació HLA. Associació de l'HLA i la malaltia, possibles mecanismes. Altres aspectes del sistema HLA: estudis antropològics i forenses.

10. Altres proteïnes importants per al sistema immune

CR1, CR2, CR3, molècules d'adhesió: LFA-1, ICAM-1, LFA-3, VLA, VCAM. Agrupació de les glicoproteïnes de membrana en famílies: superfamília de les Ig, família de les integrines+++ i les selectines. Els "clusters de diferenciació". Funcions de CD4, CD8, CD2, CD25, CD45.

Cèl·lules del sistema immune

11. Els limfòcits B

Ontogènia i fisiologia. Relació amb les altres cèl·lules del sistema hematopoètic. Senyals d'activació i diferenciació i canvi d'isotip. Relació amb la patologia de les cèl·lules B: limfomes, leucèmies, plasmocitomes i malalties de cadenes pesants. Efectes del virus d'Epstein-Barr sobre les cèl·lules B.

12. El limfòcit T. I

Ontogènia i funcions. Subpoblacions CD4+, CD8+ i dobles negatives. TCR1 i TCR2. Activació dels limfòcits T. La interacció TCR, MHC i molècules accessòries. Concepte de restricció genètica. Comparació amb el reconeixement per cèl·lules B.

13. El limfòcit T. II

Marcadors d'activació dels limfòcits T: IL2R, classe II, TfR, 4F2. Selecció tímica, expansió clonal, cèl·lules T de memòria. Patologies de les cèl·lules T, limfomes i leucèmies. Cèl·lules NK, concepte de cèl·lules LAK. Perforines+++ i altres mecanismes efectors de les cèl·lules citotòxiques. Les cèl·lules T en la SIDA. HTLV-1.

14. Altres cèl·lules del sistema immune

Els macròfags i les cèl·lules dendrítiques: varietats segons la seva localització anatòmica. Característiques funcionals i marcadors. Els mastòcits. L'endotel: permeabilitat i activació.

Organització de la resposta immune

15. Organització de la resposta immune normal

Presentació: requeriments, senyals accessoris. L'expansió clonal i la seva regulació. Interacció B-T, característiques del epítops reconeguts. Cèl·lules Th o ajudants i Ts o supressores. Th1 i

Th2. Cèl·lules de memòria. Limfocines involucrades. Determinants i nivells de regulació de la resposta. La funció de les molècules HLA, repertori, feedback, cèl·lules supressores, malla idiotip-antiidiotip.

16. Propietats de la resposta immune normal

Especificitat, memòria i tolerància a allò que és propi. Mecanismes de tolerància. Tolerància T. Deleció clonal, anèrgia, mecanismes supressors. El cas de la tolerància als antígens perifèrics. Possibilitats d'induir la tolerància. Tolerància B.

17. Regulació anatomia-funció en el sistema immune

Les àrees funcionals del timó i les hormones tímiques. Àrees dels ganglis limfàtics, del folicle primari, del centre germinal i de la vena de l'endoteli alt. La melsa. El sistema limfoide associat a les mucoses (MALT). Trànsit limfocitari, concepte de "homing". Els macròfags tisulars especialitzats, les cèl·lules dendrítiques i els mastòcits.

18. Filogènia i ontogènia del sistema immune

El sistema immune del fetus i del nounat. Mecanismes de formació dels repertoris de cèl·lules B i T. Concepte de "network" o malla d'idiotips antiidiotips. Idees actuals sobre la selecció tímica. Hormones tímiques.

19. Metodologia experimental en immunologia (I)

La reacció entre l'antigen i l'anticòs. Reaccions de precipitació i d'aglutinació. Fixació del complement. Immunohistoquímica. ELISA. Western blotting. Anticossos monoclonals. Aplicacions dels anticossos monoclonals a l'estudi de la resposta immune. Immunoprecipitació.

20. Metodologia experimental en immunologia (II)

Monitorització de la resposta cel·lular: proliferació, producció de citocines+++ i citotoxicitat. Clonatge T i estudis de freqüència de precursors. Estudis moleculars a escala genòmica: HLA i reordenament d'Ig i TCR. Ús de segments variables i junció. Aplicació de les tècniques moleculars a l'estudi fenotípic: Northern i RT-PCR.

21. Hipersensibilitat, concepte i tipus I i II

Diferències entre malalties per hipersensibilitat i per autoimmunitat. Tipus de reaccions d'hipersensibilitat. Hipersensibilitat tipus I. Definició. Atòpia. Propietats i nivells d'IgE. Genètica de la resposta al·lèrgica. Bases moleculars i bioquímiques de la resposta al·lèrgica. Receptors Fc ϵ . Proves clíniques d'al·lèrgia, base immunològica. Hiposensibilització. Definició. Exemples: reaccions transfusionals, malaltia hemolítica del nounat. Anèmies hemolítiques autoimmunes. Reaccions contra la membrana basal del glomèrul renal. Miastènia gravis. Possibles terapèutiques. Hipersensibilitat de tipus V. Malalties per anticossos antireceptor: anticossos bloquejants i estimulants.

22. Hipersensibilitat de tipus III, IV i V

Definició. Models experimentals de lesions per complexos immunes. Tipus de complexos immunes. Reacció d'Arthus. Detecció de complexos immunes. Exemples de malalties produïdes per complexos immunes: les vasculitis associades al virus de l'hèpatitis B. Definició. Hipersensibilitat per contacte. Hipersensibilitat amb formació de granulomes. Malalties que es desenvolupen amb hipersensibilitat retardada: tuberculosi, lepra i esquistosomiasi.

23. Immunitat als virus

El paper dels anticossos, les cèl·lules tòxiques i els interferons. Mecanismes vírics d'elusió a la resposta immune: immunosupressió, mimetisme, derivació genètica i mutació. El cas de l'HIV-1.

24. Immunitat als bacteris, als fongs i als paràsits

El paper de la paret de les cèl·lules bacterianes. Adjuvanticitat. Superantígens i heat shock protein. El paper del complement. El paper de l'anticòs. La interacció amb els fagòcits. Mecanismes de resistència als fongs i als llevats. Immunitat als paràsits. El problema de la variació antigènica. El problema de la vacuna antimalària. Tripanosomiasi i malaltia autoimmune. Conseqüències immunopatològiques de les infeccions cròniques per paràsits.

25. Autoimmunitat

Concepte. Tipus de malalties autoimmunes, organoespecífiques i no organoespecífiques. Etiologia: factors genètics i ambientals. Hipòtesis patogèniques. Mecanismes de dany tissular en les malalties autoimmunes. Principals malalties autoimmunes organoespecífiques. Malalties autoimmunes no organoespecífiques. Peculiaritats patogèniques. Autoimmunitat i HLA. Detecció de l'autoimmunitat en el laboratori.

26. Immunoteràpia i immunosupressió

Mecanismes d'acció dels corticoides, els citostàtics i la ciclosporina A. Sèrum antilimfocític i monoclonal. Altres formes d'immunosupressió: prevenció de la malaltia hemolítica del nouvat. Administració d'Ig endovenoses. Immunoteràpia experimental en malalties autoimmunes.

27. Immunitat als tumors

Concepte i espectre de respostes antitumorals. Resposta T. Immunitat natural. Respostes cel·lulars *in situ*. Antígens tumorals, específics, oncofetals. Antígens HLA en els tumors. Expressió de la molècula d'adhesió. Mecanismes d'elusió tumoral. Teràpia amb cèl·lules LAK.

28. Transplantaments

El paper dels antígens d'histocompatibilitat majors i menors. Tipus de rebuig. Principals aplicacions del transplantament d'òrgans i de teixits. Problemes que sorgeixen. Immunoteràpia. Malaltia de l'empelt en l'hoste.

29. Immunodeficiències

Generalitats. Hipogammaglobulinèmia lligada al sexe. Aplàsia tímica. Immunodeficiència combinada severa. Immunodeficiència amb deficit d'adenosina deaminasa. *Bare lymphocyte syndrome*, deficit de CD3. Síndrome d'immunodeficiència adquirida (SIDA).

Immunodeficiència adquirida comuna variable. Immunodeficiència de les malalties infeccioses, neoplàsiques i de la malnutrició. Déficits de la funció fagocítica. Models animals: els ratolins nude i scid.